

CAPUT QUADRAGESIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Laudatur Ioseus usque ad vers. 2, inde Caleb usque ad vers. 13, inde Iudices usque ad vers. 19, inde Samuel usque ad finem capituli.

1. Fortis in bello Jesus Nave, successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, 2. maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel. 3. Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, et jactando contra civitates rhomphaeas? 4. Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus perduxit. 5. An non in iracundia ejus impeditus est sol, et una dies facta est quasi duo? 6. Invocavit Altissimum potenter in oppugnando inimicos undique, et audivit illum magnus et sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valde fortis. 7. Impetum fecit contra gentem hostilem, et in descensu perdidit contrarios, 8. ut cognoscant gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facile. Et secutus est a tergo potenter: 9. et in diebus Moysi misericordiam fecit ipse, et Caleb filius Jephone, stare contra hostem, et prohibere gentem a peccatis, et perfringere murmur malitiae. 10. Et ipsi duo constituti, a periculo liberati sunt a numero sexcentorum milium pedum, inducere illos in hereditatem, in terram quam manat lac et mel. 11. Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, et usque in senectutem permanuit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terrae locum, et semen ipsius obtinuit hereditatem: 12. ut viderent omnes filii Israel, quia bonum est obsequi sancto Deo. 13. Et Iudices singulis suo nomine, quorum non est corruptum cor: qui non aversi sunt a Domino, 14. ut sit memoria illorum in benedictione, et ossa eorum pululent de loco suo, 15. et nomen eorum permaneat in aeternum, permaneat ad filios illorum, sanctorum virorum gloria. 16. Dilectus a Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renovavit imperium, et unxit principes in gente sua. 17. In lege Domini congregationem iudicavit, et vidit Deus Jacob, et in fide sua probatus est propheta. 18. Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis: 19. et invocavit Dominum omnipotentem, in oppugnando hostes circumstantes undique, in oblatione agni inviolati. 20. Et intonuit de celo Dominus, et in sonitu magno auditam fecit vocem suam, 21. et contrivit principes Tyriorum, et omnes duces Philistini: 22. et ante tempus finis vite sue et saeculi, testimonium prebuit in conspectu Domini et Christi; pecunias et usque ad calceamenta ab omni carne non accepit, et non accusavisse illum homo. 23. Et post haec dormivit, et notum fecit regi, et ostendit illi finem vite sue, et exalavit vocem suam de terra in prophetia delere impiciatem gentis.

PRIMA PARS CAPITIS.

ENCOMIUM IOSEU.

1 et 2. FORTIS IN BELLO JESUS NAVE, SUCCESSOR MOysi IN PROPHETIS, QUI FUIT MAGNUS SECUNDUM NOMEN SUUM, MAXIMUS IN SALUTEM ELECTORUM DEI, EXPUGNARE INSURGENTES HOSTES, UT CONSEQUERETUR HEREDITATEM ISRAEL. — Grecia de more concisa sic habent: *Fortis in bello Jesus Nave et successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum in salutem electorum ejus expugnare hos-*

sus per manus illius liberationem et salutem dilectis suis; Syrus: Vir fortis Jesus filius Nun in prophetum servatus est, ut esset velut Moyses magnus, et ad praeferendam illius manu salutem amicis suis, et ad vindicandam viros hostiles. Syriaco ad verbum est: Filius fortitudinis vel virtutis Jesus, hae fortitudine vel virtutis pollens et praevidens.

Pro fortis grace est *πεπτός*, id est validus, potens, robustus, Victor, sicut *πεπτός* est vincere, *πεπτόν*, domare. *Canticum fortitudinis Iosei primaria fuit promissio Dei, quem eum semel, iterum et tertius corroborabat, dicens: « Sic ut fui cum Moyse, ita ero tecum: non dilinquet, nee derelinquit te. Confortare, et esto robustus: tu enim sis divides populo huic terram, pro qua iuravi patribus suis, » Iosei 1. Huc facit quod narrat *Aristaeus*, in *Histor. Septuaginta Interpretum* (e quibus unum fuisse *Siracidem Janensium et alii opinantur), *Ptolemeum Philadelphum* cuique suam questionem politicanam proposuisse, *ad eum qui ordine quintus erat*, hanc: « Ut in rebus bellicis rex invictus existat? » eumque respondisse: « Si non armis, si non potentia sua fidet, sed Deum semper imploret, ut justa agendi sibi consilia dirigat. »**

*« Ioseus » idem est qui Ioseus, hebreus enim et latine vocatur *Ioseus filius Nun*, a *Septuaginta vero et Graecis* vocatur *Ioseus Nave*. Vide quo de hoc nomine *Num. xiii. 17*, tunc ergo laudatur *primo*, ab invicta fortitudine, qua vivente adhuc Moysē devicit Amalekitas, Og regem Basan, et Sehon regem Amorreorum; Moysē vero defuncto omnes reges Chanaan superavit et occidit, totamque Chanaanam subjugavit, ut patet ex toto libro *Iosei*. Secundum laudatur, quod fuit successor Moysi in recipiente populi, argue ac in spiritu propheticō. Unde fuit in *« Prophetis*», id est unus in *Prophetis*, vel inter *Prophetas*; *grace, in prophetis*, quasi dicit: Ioseus non tantum tanquam dux, sed et tanquam Propheta successor Moysi pariter Prophete, ut regeret populu non tam humana prudencia quam divina, nam in dubiis rebus omnibus consulens beatum Dominum, quid facto esset opus; itaque a Deo per omnia dirigebatur, ut suavititer et fortiter regeret populum, eumque victorem Chanaanorum efficeret. *Cude Num. xxvii. 18*, Moyses moriturus impensis Ioseu manus, etum jussu Dei auctoravit, et quasi consecravit sumum successorem ducenque populi, addidicisse: « Pro hoo, si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulat Dominum. » Sed et ipse Ioseus sepius cum Deo colloctus, ab eodem instructus et directus fuit, ut patet *Iosei*, cap. 1, 2 et seq.*

Hinc et nonnulli veterum tradunt, Ioseus fuisse celibem et virginem; tales enim fueru plerique Prophetæ. Fuisse Ioseus celibem colligunt ex eo quod Scriptura nullam uxoris vel filiorum ejus faciat mentionem, uti de conjugatis in veteri Testamento facere solet. Unde S. Ignatius, epist.

ad Philadelphenses, virginibus proponit imitandum Ioseu, quasi qui primus inter filios Abraham virginitas exerxit; hoc enim Melchisedech id fecerit ante losne, tamen is non erat ex stirpe Abraham. S. Ignatium sequitur S. Hieronymus, lib. I *Contra Iovin*, ubi postquam multis probavit Ioseus fuisse virginem, ita concludit: « Moyses mortiens elanguit a filiis Israel, Jesus autem quasi victor non plangit: nuplere enim finiuntur in morte; virginitas post mortem incipit coronari. » Denique S. Chrysostomus, serm. *De Martyribus*: « Ab origine mundi, inquit, innocens Abel occiditur, Henoch Deo vero placens transfertur, justus Noe invenitur, Abraham fidelis probatur, Moyses mansuetus dignoscitur, Jesus castus, David lenis, Elias acceptus, Daniel sanctus, tres Pueri victories redduntur. » Fuit ergo Ioseus celestis et virgo, typus divine virginitatis Christi Domini.

Tertio, Ioseus fuit « magnus secundum nomen suum, » quia Ioseus et Jesus, idem est quod salvator, scilicet populi Israel, dum cum contra tot hostes statutus, salvum deduxit in possessionem Chanaanæ, quod opus sane magnum et extimum fuit; tunc ergo nomine quam re ipsa magnus fuit Ioseus, ac expressus typus Iesu Christi. De quo proinde pariter angelus ait B. Virginis: « Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen eius Iesum: hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur, et dabit illi Dominus Deus secundum David patris ejus: et regnabit in domo Jacob in aeternum, » *Luc. 1*, 31 et 32. Unde explicans subdit: « Maximus in salutem electorum Dei, » q. d. Ioseus quoniam nomen fuit magnus, quia vocatus Ioseus, id est salvator; sed longe maior fuit quod rem nomine significatam: fuit enim maximus in praestanda salute electis Dei, puta Israëlitis, qui erant populus a Deo in Ecclesiam et regnum electus: « Expugnare, » id est expugnando, « insurgentes hostes » Chanaanenses, « ut consequeretur hereditatem Israel, » id est ut Israel, non Ioseus, consequeretur hereditatem Chanaanæ patribus promissores; greci enim est *Ιασος ο χαροπηγος τοιχοποιος*, id est ut hereditate faceret Israëlem, vel ut in hereditatem (terre promissa) induceret Israëlem.

Nec enim Ioseus heres fuit Israëlis, ut ipse possideret totum populum totumque Chanaanam, cum ipse exiguum tantum ejus partem, scilicet Thamnastræ, post factam terrae inter tribus divisionem, sibi seleggerit et possederit. Quia in rem mira eluet Ioseus continentia, seque ac liberalitas. Poterat enim ipse quasi dux populi, et vicerit Chanaanem, meliorem ejus partem sibi vindicare; sed totam illam cessit suis popularibus; modicam vero ejus portionem, eamque montosam et asperam, sibi selegit. Quod admiratam esse S. Paulum, cum locum hunc viseret, refert S. Hieronymus, in ejus *Epitaphio*.

Pro « expugnare » gracie est *βαθεῖσαι*, id est ulisci, vindicare, nimis expugnando et occi-

dendo Chananeos hostes Israelis. Quia in re typus fuit Iesu Christi, qui spirituales hominum hostes, puta diemones, peccata, mortem et infernum, expugnavit, itaque ois salutem non corporalem et temporalē, ut Hebrei fecit Iose, sed spiritualē et aeternam tum laborando, tum patiendo et moriendo peperit. Unde S. Hieronymus, epist. ad Paulinum, de omnibus divine historie libris: « Jesus Nave, inquit, typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine praefert: transit Jordanem, hostium rega subvertit, dividit terram victori populo, et per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes atque confinia, Ecclesie celestisque Ierusalem spiritualia regna describit. » El S. Augustinus lib. XVI Contra Faustum, cap. xx: « Verus, inquit, Israhel recordatur in figura illum mortuum Iesum; qui introdixit in terram mortuorum, et agnoscat in veritate vivum Iesum, quo ducet in terram viventium. » Rursum S. Hieronymus, epist. ad Paulum, de obitu Blesilia, ait in Scripturis mortem Moysis plangi, non vero Iose; quia Moyses typus fuit legi veteris, in qua omnes descendebant ad inferos: « In Iesu vero, inquit, id est in Evangelio, per quam paradisius est apertus, mortem gaudia sequuntur. »

3. QUIS ANTE ILLUM SIT RESTITUTUS? NAM HOSTES IESU DOMINI PERDUXIT. — Mala nonnulli legunt « percussit! » Sensus est, q. d. Moyses catenaque Patriarche hostes Israelis magis fugi declinarunt, quam pugna oppugnarunt. Primus fuit Iose, qui contra hostes Israelis stolidi intrepidus, pedemque cum iis contulit, eosque prostravit; nam ipse Dominus hostes perduxit in manus Iose, illosque ei tradidit, Iose x.

Greca hie varians: nonnulli enim legunt ut Noster, *ταρπιται*, id est hostes; alii legunt *ταρπιται*, id est bella. Rursum pro *ταρπιται* legunt *ταρπισται*, id est Domini. Unde vertunt: *Nam prerita Domini ipse adiuxit*, id est direxit, et duxerat eorum fuit. Ita Tigurina: *Quis ante eum talis castitatem, quippe qui geserit bella Domini?* Greca tamen Romae correcita Nostro consentiunt; sic enim habent: *Quis ante eum talis castitatem, nam hostes ipse dominus perdixit?* alii: *Quis ante illum sit pugnavit?* Stare enim est verbum castrense, unde stare in acie est pugnare. Hostes enim Dominus ipse offlatus; Syrus: *Quis potens ad standum coram eo?* Nam bellum Domini ipse fecit.

5. AN NON IN IRACUNDIA VIJUS IMPEDITUS EST SOL ET UNA DIES FACTA EST QUASI DUO? — Legit o: *h*o id est quasi duo; alii legunt, *ηπει*: *Ιερ*, id est ad duos, eodem sensu. Unde vertunt: *Et una dies excrevit ad duos. Pro in iracundia legit ηπει την λειψην της ιερης id est, in manu eius, id est opera et imperio Iose. In iracundia, οιδιτος επει τηλε ει παντα* contra hostes Dei, ut scilicet impio Chananeos deleret, impellente eum ad hoc spiritu, ut patet primo ex eventu; rōpsa enim stolidi sol: « Obediente Domino voce hominis, et pugnante pro Israele, » Iose, x, 14. Non obedivisset autem Dominus voci Iose, nisi eam probasset et inspirasset. Secundo, quia Siracides hic laudat Iose quod stiterit solem; ergo fecit hoc Iose ex prudentia et virtute. Tertio, quia Deus regebat Iose, ut rexerat Moysem, ut ei promiserat, Iose, i, 5. Quare temerarius fuit, qui dixit Iose imprudenter et temeraria ausu imperasse soli, ut consenseret.

signum eis dederat Iose, quo admonerentur urbem invadere, cum ipse jam simulando fugam hostem ex urbe eliciisset, ut docet ibidem Abulensis et Theodoretus, *Quæst.* X.

Porro hie elevatio basile et clypei symbolum erat presentis virtutis et utilioris divinitatis, sicut et elevatio manuum Moysis contra Amalec, *Ezod.* xvii. Hinc harlam cum clypeo eousque in alium sustulit Iose, quoque omnes Hainenses ab Ierobratis caderentur, *Iose* viii, 26.

Alegorice, Iose representabat hic Christum crucifixum; protendit enim manus efficaces versus Hai, id est versus orbem istum Satanae tyrannide vastatum: Hainem vastitatem significat: neque eas retrahit tanquam cruci affixus donec consummatum de peccato, demone, morte et inferno sit victoria.

4. QUIS ANTE ILLUM SIT RESTITUTUS? NAM HOSTES IESU DOMINI PERDUXIT. — Mala nonnulli legunt « percussit! » Sensus est, q. d. Moyses catenaque Patriarche hostes Israelis magis fugi declinarunt, quam pugna oppugnarunt. Primus fuit Iose, qui contra hostes Israelis stolidi intrepidus, pedemque cum iis contulit, eosque prostravit; nam ipse Dominus hostes perduxit in manus Iose, illosque ei tradidit, Iose x.

Greca hie varians: nonnulli enim legunt ut Noster, *ταρπιται*, id est hostes; alii legunt *ταρπιται*, id est bella. Rursum pro *ταρπιται* legunt *ταρπισται*, id est Domini. Unde vertunt: *Nam prerita Domini ipse adiuxit*, id est direxit, et duxerat eorum fuit. Ita Tigurina: *Quis ante eum talis castitatem, quippe qui geserit bella Domini?* Greca tamen Romae correcita Nostro consentiunt; sic enim habent: *Quis ante eum talis castitatem, nam hostes ipse dominus perdixit?* alii: *Quis ante illum sit pugnavit?* Stare enim est verbum castrense, unde stare in acie est pugnare. Hostes enim Dominus ipse offlatus; Syrus: *Quis potens ad standum coram eo?* Nam bellum Domini ipse fecit.

5. AN NON IN IRACUNDIA VIJUS IMPEDITUS EST SOL ET UNA DIES FACTA EST QUASI DUO? — Legit o: *h*o id est quasi duo; alii legunt, *ηπει*: *Ιερ*, id est ad duos, eodem sensu. Unde vertunt: *Et una dies excrevit ad duos. Pro in iracundia legit ηπει την λειψην της ιερης id est, in manu eius, id est opera et imperio Iose. In iracundia, οιδιτος επει τηλε ει παντα* contra hostes Dei, ut scilicet impio Chananeos deleret, impellente eum ad hoc spiritu, ut patet primo ex eventu; rōpsa enim stolidi sol: « Obediente Domino voce hominis, et pugnante pro Israele, » Iose, x, 14. Non obedivisset autem Dominus voci Iose, nisi eam probasset et inspirasset. Secundo, quia Siracides hic laudat Iose quod stiterit solem; ergo fecit hoc Iose ex prudentia et virtute. Tertio, quia Deus regebat Iose, ut rexerat Moysem, ut ei promiserat, Iose, i, 5. Quare temerarius fuit, qui dixit Iose imprudenter et temeraria ausu imperasse soli, ut consenseret.

Pro *impeditus est sol*, grece est *ἀνεπιδιόντας ήντος*, quod Complutensis et alii passim vertunt, *retrocessit sol*; *ἀνεπιδιόντας* enim ad verbum est referre pedem, retrorsum ire, remitteri gressum. Verum quia Iose, cap. x, 12, dicitur sol stetisse, non vero retrogressus; hinc melius Noster vertit, *impeditus est sol*, scilicet a suo cursu et progressu, stetitque suum iter: hoc enim quoque significat *ἀνεπιδιόντας*. Unde Tigurina vertit: *Nomine sol restitit fugis opera, et dies unus exirevit ad duos?* Syrus: *In manu ejus stetit sol, et fuit dies una duo dies.*

Cum enim Iose pugnaret pro Gabonitis contra quinque reges, ac pars Victoria cuperet eos plane dclere, veritus ne dies deficeret, et hostes per tenebras noctis fuga elaberentur, jussit stare solem, dareque lucem ad hostes persquendos et interfacione delendos. Quocirca magno in Deum fiducia (Deo utique interius eum ad hoc audendum animante, imo incitante, et felicem imperi eventum, adeoque miraculum promittente) dixit coram toto populo: « Sol, contra Gabonam ne movearis, et luna contra vallem Aialon; steteruntque sol et luna donec uilesceret se pars de iniunctis suis. Nonne scriptum est hoc in libro justorum: Stetit itaque sol in medio colli, et non festinavit occumbere spatio unius diei, non fuit ante, nec postea tam longas dies, obedienti Domino vocis hominis, et pugnante pro Israele? » Iose x, 12. Iloc igitur Iose portuntum est a seculis inauditus, aque ac ejus fiducia et pugna in Deum, ubi quoniam Deus obediens vocis ipsius stolidi solēs eloquio omnes, ac pro eo pugnantes delevit hostes.

Nota et pondera *et obediens Deo vocis hominis*, indeque astime quanti apud Deum meriti fuerit posse: « Intellige, ait S. Chrysostomus, hom. 27 in Epist. ad Hebr., quantum est iustus! Dixit Iose Nave: Stet sol circa Gabonam, et factum est. Veniat igitur omnis mundus, magis autem duo, aut tres, aut decem, et viginti mundi dicant, et faciant hoc; sed non poterunt. Amicus vero Dei cretrur amicos suis imperabat, magis autem amicum suum postulavit, et obedierunt servi; et illi qui deorsum erat superioribus imperabat. »

In hac historia nota primo: *Pro soli non mearis*, hebreica est, *soli tace*. Unde R. Salomon ait solem quotidie suaves modulari hymnos in laudem Dei, sed tunc ab iis jussu Iose siluisse. Rabbinus hic sequi videtur Platonicos, qui in orbibus celestibus Sirenes conseruant suaviter cantantes. Sed haec sunt deliri: constat enim celos anima, ac consequenter vox cantuque destituit. « Sile » ergo, id est quiesce, sisto, ne movearis, ut verit Noster. Est catachresis frequens Hebreis.

Secundo, varius est cum sole stetisse et lunam omnesque orbes celestes: aliquo enim maius fuisset novumque miraculum, quod sole stante, ecclie et stelle catena moverentur, magna que fuisse in celis et terra, eaque continua rerum per-

turbatio, uti fuse ostendit Abulensis, *Iose* x. Quare tunc non fuit tempus, quod est mensura motus primi mobilis: hic enim motus tunc cesabat; fuit tamen tempus, id est duratio que existentiam rei cuiusque comitatur, cuius mensura erat duratio colli et priui mobilis.

Tertio, Lyranus, Vatalus, Serarius, Salianus et ali censem solem fuisse in meridie, cum eum stolidi *Ιερ* au: prævidens enim non satis fore temporis post meridiem ad consummandam victoriam, in meridie solem stetit. Favent verba Iose citata, que alium solem stetisse in medio colli; sed illa non convincunt. Nam Hebrew *in medio* sepe sumunt more vulgi, non geometrico, ut in medio colli idem sit quod in ipso celo vel hemisphero nostro. Si Christus sepultus dicitur « in corde terre », id est in ipa terra: non enim fuit sepultus in ejus corde, id est in medio, *Math.* xi, 40. Unde alii non minus probabiliter censem solem tunc vicinum occasum. Ideo enim jussit eum stire Iose, quia jam occidere, et hostis per tenebras noctis evasisset: in meridie enim eum erat causa eum stetendi, cum adhuc dies futura esset per sex vel septem horas, quibus hostes persequi poterat. Ita Abulensis, Dionysius, Hugo, Magalanius et alii, idque significatur, *Iose* x, cap. x, d. Sol erat jam vicinus occasui, ad eumque festinabat: sed ad verbum Iose stetit, non occupabat.

Quares: *Quantus fuit hic dies, et quot horas sunt addite?*

Presuppono in Judea diem longissimum, quod illis est in solsticio aestivo (sub quod hie pugnare contigit videtur) non esse 48, ut aliqui volunt 42 duntaxat horarum.

Jam Chaldeus Paraphrases asserit hunc diem fuisse 36 horarum: quare cum dies artificialis esset duodecim horarum, Deus stage fecit solem per 24 horas, que addite duodecim jam dictis faciunt 36: ita S. Dionysius, Pro eadem sententia citatur S. Justinus, *Dialog. Contra Tryphonem*, quasi senserit diem istum fuisse 36 horarum, ita ut præter 12 horas naturales additæ ei fuerint 24 horæ supernaturales: dicitur enim *Iose* cap. x, sol stetisse « spatio unius diei », quod ipse de die naturali 24 horarum accipit. Verum potius id accipiendum videtur de die artificiali: hec enim sola lucem præbuit, idque innuit Siracides hic, dicens: « Et una dies facta est quasi duo, » q. d. Dies, que solet esse 12, vel in solsticio aestivo, 14 horarum, facta est 24 vel 28 horarum: stetit ergo sol per 12 vel, ut summum, per 14 horas: hec enim abunde sufficiebant ad consummandam victoriam. Ita noster Cosmus Magalanius, in *Iose* x, censem diem hunc in solsticio fuisse 14 horarum, hisque sole jam accendeat ad occasum elapsis, Deum jussu Iose stetisse solem totidem horis, scilicet 14, ut universum hic dies fuerit 28 horarum: fuit enim duplicatus, ut ait hic Siracides.

Dicem vero, quo jussu Isaiae ad preces Ezechiae retrogressus est sol, cuncte fuisse 32 horarum.

Allegorice, Theodorus, in *Josue x, Quest. XIII*: *Sicut sol, inquit, pugnante Ioseph stetit; ita dum Christus in cruce moriens morte sua mortem disolventer, sed in merito continuat radios suos, et tenebris opplevit terram.*

Tropologicus, S. *Cyrillus*, in *Collectaneis*: *Gabaon, inquit, est mens sublimis; vallis est caro morte humiliata; sol est oratio mentem illuminans; luna est lex naturalis carnem persuadens ut anime subiectetur: luna enim est symbolum naturae properi mutabilitatem. Quisquis ergo per plam vita institutionem se configit contra iniuntes spiritales, fit Ioseph Nave, et precatur ut sibi sit sol in Gabaon, id est ut oratio mente illuminet et exalteat; luna autem in valle, id est permaneat et corroboretur ei lex naturalis, carnis vita edomans et mortificans. Et Rabanus hic: Ioseph, inquit, facit non unquam sol justificare radios suis occupat, sed semper ciriatur, et credentia corda lumine veritatis perfundit.*

Politice, Ioseph hic se perfidum bellum ducem ostendit: imperat enim ut sol stet contra Gabaon, itaque illis sit adversus et noxiis, sibi vero secundus et commodus. Ordinatur enim auctoritate tria omnia propriece debet, nimirum solem, entum et pulvorem: solem, ut eum habeat a ergo, non a fronte; nam sol a fronte in pugna eripit visum: ventum, ut sit secundus; nam si sit contrarius, tela fletit ac deprimit, hostium vero tela adiuvat et promovet: pulvrem, quia si a fronte congeratur, oculos implebit et claudet.

Porro quod dicitur *Josue x, 14*: «Non fuit ante, nec postea tam longa dies, intellige inquit ad tempus illud, quo hoc scriptum vel *Josue*, vel *postius Samuel*, aut qui aliis. Nam post *Samuelum Isaiae*, cap. xxxvii, 19, retroegit solem ad decem lineas. Unde S. *Dionysius*, epist. ad *Polycarpon*, censem illum diem fuisse 32 horarum: cum hic Iosephus fuerit tantum 24 vel 28 horarum: quantum ali vulgo probabilius censeant illum Isaiae diem 15 duxat fuisse horarum, ut dixi *Isaiae* XXXVIII.

Rursum, I *Paral.* iv, 22, nominatur filius Sela, «qui stare fecit solem, virisque mendaci, et securus, et incendens». Ubi Rabanus et *Glossa* censem hunc filium Sela revera stetisse solem: quasi Deus per eum ab peccato enormi illius exi munitari cursum soles, ut homines ad prelatorum agnitionem et punitientiam inducerent. Porro hunc filium fuisse Elimelech; *sacerdorum Ruth*, cap. i, censem Hebrei. Verum a qui stare fecit solem, uti et nomina que sequuntur, est nomen proprium filii Sela, qui hebraice vocatur *Joskion*, id est qui stare fecit; Noster addidit, solem. Sic pro veri mendaci hebraice est *Cozba*, quod Noster verit, mendaci: pro securis, hebraice est *Iosas*; pro incendens hebraice est *Saraph*. Sant igitur haec no-

mina propria filiorum Sela, quae latini interpres latine reddidit, juxta eorum etyma: quae de causa id fecerit incertum est. Quare pariter incertum est an hic Joskion revera stetiterit solem. Noster Magallanus in *Josue* cap. x, 22, annotat, 7, ubi multa haec de re concessit, censem eum dici Joskion, id est statorem soles, quod suis precibus instar Eliae tantam siccitatem et sterilitatem orbis ob peccata sui avii induxit, ut sol stare terram que urere videatur.

Denique nonnulli alii eximiū Sancti similī modo solem stetisse memorantur, Ita S. Abbas Mutius, proficiscens ad visitandum aegrum, solem oculum stetit. Audi Ruffinum, lib. II *Vitar. SS. Patr.* cap. ix: «Cum videret jam solem demergi, ait ad eum: In nomine Domini nostri Jesu Christi sta paulisper in itinere tuo, et excepta me, donec ad vicum pervenias. At ille cum aliquam mergi copisset ex parte, restitit, ne prius occubuit quam homo Dei perveniret ad vicum; stantes autem et intuentes moras soles in occasum mirabantur omnes, quibus ipse: Non meministis vocem Domini: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, majora horum signa faciet.» Eodem modo similique de causa solem stetisse dicitur Abbas Bessarion, lib. VI *Vitar. SS. Patr.* cap. ii, ubi et alius senex idem fecisse narratur.

Rursum stetisse solem sub Carolo Magno ad ulciscendos Dei hostes, nimirum Saracenos, qui Randum Comitem, aliasque Caroli principes occidenter in clade Roncevalensis, ac pars modo stetisse solem sub Carolo V Imperatore cum is Saxonem supervavit et cepit, docent Ludovicus Avila, lib. II *Belli Germanici*, Consalvus, *De Illescas*, parte II *Histor. Pontif.*, et alii quis citat et sequitur poster Christopherus Schreiner, lib. *De Refractionibus celestibus*, cap. xxxii, in fine: quin et Turpinus, Archiepiscopus Rhemensis, Carolo Magno coevers et familiaris, de illo idem testatur cap. xxvi *Vita ejusdem*. Sed Turpinus hic de fide suspectus est, immo fabulosus, ut notant Baronius, Bellarminus, Possevinus, *De Scriptor. Eccles.*, et alii.

Godefridus Bullonius Hierosolymam expugnavit anno Domini 1099, feria sexta, eadem sollicitus et hora, qua ibidem crucifixus est Christus, atque eadem illa die sol aliquot gradibus retrocessit, ait Eucherius, *Histor.* cap. xxxi, et ex eo Genebrardus, lib. IV *Chronolog.*

Pari modo solem stetisse, ac quatuor horas cursum suum confinuisse eo die, quo Hispani secundum precedentia pugnarunt cum Mauris apud Oranum, illudque occuparunt auctore et quasi duce Francisco Ximeno Cardinali, viro prudentia, doctrina (unde idem curvat ed. *Biblia Complutensia hebraica, grecæ et latine*), sanctitate et rebus gestis eximio, testatur Alvarus Gomecinus, lib. IV *De Gestis ejus*, additio eo miraculo Mavros nonnullos ad Christum conversos, atque ideam

miraculum accidisse Carolo V, contra Saxoem pugnant.

Nota in his omnibus casibus non videri vere stetisse solem: hoe enim notassent Astrologi totius orbis. Ne tanto miraculo opus erat: poterat enim alio adminiculio tale iter vel pagina peragi, nimirum poterat Deus producere lucem, que eis prelucaret, ut fecit filii Israel. *Ezod.* cap. x, 23.

Dices: Abbas Mutius et Bessarion dicuntur vidisse non tantum lucem, sed et solem ipsum; ergo restitit sol. Respondeo negando consequuntur: Ad antecedentes dico ipsos vidisse solem per radios non directos. sed in nube reflexos; Deus enim adiuxit nubem densam, feicit ut sol post occasum in eam radios vibraret, qui a nube reflexi in terram, solem ipsum aspicientibus apparere faciebat, terramque illuminabant; scit in speculo quis videt seipsum per species sui ipsius a speculo in occultum intuentes reflexos. Et si quis nummum ponat in vase, ab eoque discidat ut nummum non videat, si vns impedit aqua, illico nummum videbit per species nummi ab aqua ad oculum reflexas. Sic mane septuaginta nudum ortus cernitur, per radios sui in nube opposita ad oculum reflexos. Sic Hollandi hisce anni in nova Zembia, quo polo subiectus, ubi per hiemam una continua estnox, per plures dies viderunt solen, antequam ipsi ortus esset in illo horizonte; quia scilicet sol gyebat sub horizonte, suosque radios in nubes opacas, que supra horizontem erant, vibrabat; nubes vero illos reverberantes ad oculos intuentium, per eos somum representabant. Sic multa videntur per radios refractos, que per directos videre esset impossibile. Ade subinde videri non solem, sed parelium, idque per radios directos: sol enim, nubem oppositam illustrans et penetrans, subinde sui formam in ea plane perfecte exprimit, ut videatur esse ipsissimum sol, cum tantum sit imago solis, que vocatur parelium. Sic subinde simul apparent duo, immo tres soles; sed unus est verus sol, celeri partibus, id est figurae et similitudines solis.

6. INVOCAT ALTISSIMUM POTENTEM IN OPPUGNATIONIBUS UNDIQUE (cum scilicet Joscue et Hebrei unidique cingerent et oppugnarent Chananei, ac vice versa cum vicissim Chananei conspirantes unidique oppugnarent Joscue et Hebreos): ET AUDIUIT ILLUM MAGNUS ET SANCTUS DEUS, IN SAXIS GRANDINIS VIRTUTIS VALDE FORTIS, — q. d. Joscue in arcis constitutus, et una^que a Chananeis oppugnatus, non confusus est suis armis, sed opili Allusioni: quare eam fidenter et ardenter imploravit; quo circa Deus potens et sanctus pugnat pro Ioseph et populo fidelis, cum exaudiens celitus in Chananeis vibrabit lapides grandinis, quibus eos contrivit. Erat enim grande virtus valde fortis, »græce, δύναμις, κράτος, id est potentie et efficacie validae, q. d. Grandio hac tam potens, fortis et efficax erat, ut homines et jumenta ster-

erent et occiderent. Unde Tigurina: Cum hostes eum unidique premerent, invocavit dominatorum Altissimum, et magis dominus exaudierat cum vehementi violentaque grandine lapidando; alii e contrario vertunt: Invocavit supremum rerum Potentem, cum premeret hostes unidique. Sic enim veritas quoque: τὸν τόπον οὐδὲν ἀπέστη μετέπειτα; hoc enim ambiguum est, tamque significat quod Ioseph preseruit Chananeos unidique, quem quod Chananei presseruit ipsum Ioseph: Ioseph enim, iussu dei oppugnans Chananeos omnes per circumflexum, valido egebat Dei praesidio ad illos expugnandos: quo circuiter illud invocavit. Vicissim Chananei omnes videntes sibi parari excedunt, conspirantes contra Ioseph et Hebreos, eos undique impedebant.

Historia grandinis enarratur *Josue* x, 11. Cum enim Ioseph pro Gabaonitis pugnaret contra quinque reges, conturbavit eos Dominus, inquit, a facie Iherusalem, contrivitque plaga magna in Gabaon, etc.; misit super eos lapides magnos de celo usque ad Azeca, et mortui sunt milie plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percurrent filii Israel. Reliqui vero fugientes persecutur Iosephus iussi stare solem, donec omnes infermerent. Addit Josephus, lib. V *Antiqu.* cap. ii, non solum lapidatio et iniuriant grandine, verum etiam tonitrus et fulminis terribilis fuisse illam tempestatem, aque ac furet illa Egyptiaca, que perdidit Pharaonem et Egyptios, *Ezod.* ix, 23, et cap. xiv, 24 et 25; unde Syrus addit: Exaudiuit illum in saxis grandinibus, et sulphur de celo demisit, et impetu dejecto super gentem hostem, ut fecit Sodome, Gen. xix. Similiter conditus presidia immisit Deus legioni Christianorum Fulminis sub illa. Aurelio Imperatore, teste Eusebio lib. V *Histor.* cap. v, ac postea Theodosio Imperatore contra Eugenium tyrannum decertanti, de quo Claudioius in ejus *Panegyrico*:

O nimis dilecte Deo, cui militat aether,
Et coniungi venient ad classica venti!

Nota hic duplex epithetum Dei, «magnum et sanctum» (hoc et sanctus jam non sit in Graeco). Dicitur enim Deus «magnum» non tantum quoad quantitatatem, quia immensus per totum universum, immo super colos per spacia imaginaria in infinitum sese extendit, sed quoad qualiter perfectionem: magnum ergo est, id est infinitus in maiestate, essentia, sapientia, robore, justitia, omnique virtute. «Sanctus» dicitur, cuius affectus et mores exacte congruant legi aeterna, hoc in nobis fit accidentaliter, Deo autem id est est essentia: quare per essentiam ipse est sanctus, adesseque essentia ejus est ipsa sanctitas, quatenus essentia ratione voluntatis oblinet, quae simili modo essentialiter congruit cum lege aeterna, quae est in mente Dei. In Deo enim una eademque simplicissima res sunt mens, voluntas, essentia. Si ergo mens Dei essentialiter est, est et

eius voluntas ac essentia. Rursus, cum lex eterna
orientur ex ratione divine essentiae (qua sicut est
origo primordialis omnis perfectionis entitative,
ita etiam omnis perfectionis moralis, et omnis
rectitudinis affectus et moris), sit ut perfectio et
sanctitas consistat etiam in coniunctione cum Deo
per affectum. Unde amor Dei est sanctitas. Quare
cum Deus sibi ipsi maxime sit conjunctus, tum
per naturam suam, tum per effectum amoris,
ipse maxime sanctus est. Deinde ratio sanctorum
ut a nobis concepi potest, consistit in puritate
animi aliena ab omni contagione et labe peccati,
ut docet Dionysius, cap. XII. *De divinis nominibus.* :
Sanctitas est, inquit, ut move nostro loquar, ab
omni scelere libera, et omnino perfecta, et omni
ex parte immaculata puritas. Talis autem puri-
tatis maxima convenit Deo. Hinc Deus dicitur
sanctus in omnibus operibus suis: « quia om-
nes eius affectus, et omnes ejus operae exactissime
legi aeternae rectitudini conformantur.
Volumus enim ipsius per se sanctorum essentiam
legi aeternae ex aquo respondet et commensuratur:
quia tam perfecte vult rectitudinem, quam
perfecte illam concipit. Unde siue intellectus et
judicium rectitudinis est infinita perfectum: ita
quaque amor et affectus rectitudinis est infinite
perfectus, utpote intrinsecam suam regulam ad-
equans. Deus ergo sanctus est in misericordia,
clemencia, amore: sanctus pariter est in iustitia et
vincit, qua injustos et impios pro meritis
castigat, ut hie per Iosue castigavit Chananeos.
Sic Deus sanctus est in glorificatione Beatorum,
ac eque sanctus est in damnatione reproborum:
quia in illis immensam misericordiam, in his ter-
ribilium justitiam exercet. In Deo autem tanta est
iustitia, quanta misericordia, et illa huc pateretur
et sanctificari est in sanctitate et perfectione.

Moraliter dico hic in omni prelio, corporali
aque ac spirituali, validissima esse arma oratio-
nis. Hic enim victoriam a Deo, cuius est eam
dare, poscit et impetrat. Sic orante Moysi Iosue
vicit Amalec, *Esd. xvii.* 11. Sic Judas Machabeus,
praelitis semper premittens precies, tam illustres
obtinuit Victoria: solum in ultimo non legitur
orasse, idque in eo occidit et occubuit.

7 et 8. IMPETU FECIT CONTRA GENTES HOSTILES,
ET IN DESERTIS PERDIDIT CONTRARIOS, UT COGNOSCANT
GENTES POTENTIAM EJUS; QUIA CONTRA DEUM
PUGNARE NON EST FACILE. — Suppositum verborum
« fecit et perdidit » non est Iosue, sed Deus exaudiens et pugnans pro Iosue: Deus enim per la-
pides grandis perdidit ejus hostes. Unde pro
impetu fecit contra gentem, graece est, *xanippe*.

in' ḥm māqas. id est, ut Complutensis: *Disruptus*
super gentes bellum, puta aciem bellicam et pu-
gnam. Alii: *Fecit ut cum impetu uiceret in gentes*
bellum; Tigririna: *Pralio in gentes irruit;* *xanippe*
enim idem est quod ingruo, percusso fortis,
collido, frango, rumpo, praecepito, deturbo
cum impetu; ut factum est in diluvio, cum rup-
pis cataractis colli impetuosis depluit imber. Sen-
sus ergo est, q. d. Deus pugnans pro Iosue contra
Chananeos aperuit et disrupti cataractas celo-
rum, indeque grandinavit et precipitavit in eos magno
impetu et furore sua iuxta bellum, puta saxa
grandinis, fulmina, et tonitruis quibus « in des-
censu » Belloron, ut dicitur *Iosue* x, 10, « perdi-
dit contrarios », scilicet Chananeos hostes Dei et
Israelis; idque hoc fuit, « ut cognoscant Gentes
potentiam, » graece *xanippe*, id est plenam armatura-
turam, sive omnem genus armaturam (qualia sunt
grandi, fulmen, tonitus, etc.) « ejus (Dei), quia
contra Deum pugnare non est facile, » id est, est
impossibile: est enim iniuria. Graece: *in xanippe*
xanippe xanippe, id est, ut Romani vertunt,
quia coram Domino bellum ejus, hoc est, ut Janse-
nius, quia bellum Iosue placuit Deo, et gerebut
favente Domino. Sie et Tigririna: *Ut gentes*,
inquit, cognoscerent arma ejus, et bellum ab eo geri
fauente (Valabius, inspiciente, vel ante oculos,
quod Hebrei dicunt *liphne*) Domine. Alii ap-
tum ad Nostrum vertunt: *Ut cognoscerent godes*
omnia sua arma, quia contra Dominum et bellum cu-
fisque ipsorum; ut *xanippe* summa distractio pro
quilibet. Hoc allusit Christus doctus cum Saül,
sumque sternens, dicens: « Durum est tibi con-
tra stolidum calcitrare, » *Act. ix.* 3. Sic Gentiles
tradunt Titanas cum Jove belligerantes ab eo si-
deratos, ac fulmine in tartara esse precipitatos.
Vide quid Deus S. Job secum disputanti ingreditur, *Job* xl, 1 et seq. Sane ut alia faciem, hoc anno
1626 et praecedenti evidenter et ad oculum specta-
bilia vidimus hujus sententiae exempla, quando
haereticos rebellantes Deo, sive principibus orthodoxis toties et cum tanta strage prolixi-
gando capita haereticorum federae fere universa cito
et funesta nec occupuisse, quando Catholicos
principes, tot, tantis tamque continuis victorii
potitos, spectavimus; ut quod Deum favere cause
Catholicorum negat, vel cœcus, vel insanus sit.
Sapiens ergo qui ex illis reliqui sunt, et sociorum
exemplio dico: « Quia contra Deum pugnare
non est facile; » quod nisi faciant, brevi similiam
stragi sociorum cladem et interitum expectentis
Deus enim nonnullam vindicem tarditatem gravem
tate compensat.

SECUNDA PARS CAPITIS.

ENCOMIUM IOSUE ET CALEB.

6 et 9. ET SECUTUS EST A TERGO POTENTIS: ET IN
DIESMO MOysi FECIT MISERICORDIAM IPSE, ET CA-
LEB FILIUS JEPHONE, STARE CONTRA HOSTEM, ET
PROHIBERE GENTEM A PECCATIS, ET PERFERRE
MURMUR MALITIE. — Rabanus, Palacius et alii pas-
sim pro *potentis* legit *potentes* in plurali, siueque
explicant, quasi auctor persistat in narranda victo-
ria Iosue contra quinque reges jam dictos. Nam
ut narratur *Iosue* x, 17, quinque illi reges, vi-
dentes suorum stragem, remanserunt a tergo Iosue,
segue abscondentes in spelunca. At Iosue,
cessis eorum militibus, ad eos reddit, fecitque ut
omnes Israelite eorum collaretur. Ergo
« secutus » id est insecurus « est a tergo poten-
tis; » quia ad eos reddit, quos a tergo dimiserat,
eoce trucidavit.

Verum pro *potentes* legendum est *potentis*: sic
enim legit Graeca et Latina Romana. « Potentis »
scilicet Domini Dei, q. d. Iosue secutus est Domini
num potentem, sicut obicit, firma spes confi-
dens, quod potentissimum Dei ope sibi promissa
Hebrei sperarent Chananeos, quantumvis poten-
tes et robustos: quia, ut sit Jansepius, cum
ali exploratores humapi finioris spiritum sequen-
tentur spectantes solum quid humanis viribus
possent, atque ob id animos populi confringunt
sive diffidentiam verbis: isti duo alio spiritu ducti
divinam potestam et versatatem considerant,
cogitant quid possent per eum qui suis promis-
si terram Chananorum, idque autem sunt ellis
omnibus coadiutores. Et ob id hic dicitur Iosue
secutus post potentem, quia ejus potentiam con-
siderabat, non autem humanam infirmitatem.

Historia narratur *Nam.* xiii et xiv, ubi eam ex-
plicui, et hic dicitur de eis, quod « in diebus
Moysi » fecerunt « misericordiam », hoc est opus
pietatis, et in Moysen et in ipsum populum; quia
scriptum est de Caleb, quod compescens murum
populi, quod oriebatur contra Moysen, ait: « As-
cendamus et possidemus terram, quoniam poten-
tissimus obtinere eam. » Quia autem in re fecerunt
misericordiam ostenditur, cum sequitur: « Stan-
contra hostem, » hoc est stando contra hostem,
et prohibendo populum a peccatis: infiniti
enim Graco more hic russum positi sunt pro ge-
rundis; vel exponenti sunt illa, ut starent contra
hostem, et prohiberent gentem. Sunt ergo est,
q. d. Caleb: « Iosue pie fortiusque egerunt pro
Deo, Moysi et populo, ut starent constanter contra
hostem, puta contra Chananeos, suadente
Hebreis ut contra eos dimicarent, ac victoriam
Dei potissimum ope eis pollicendo: itaque prohibe-
runt gentem a peccatis seditionis, rebellionis et
murmuris, quia sua animositate et animosa ora-

tione ad populum ejus murmur ... regerunt, ita-
ludque compescuerunt et seclarunt: hoc enim
significat Graecum *xianaz.* Pro hostem Noster cum
Gracis Roma emendans legit *ixphz.* Complutens
sic vero et ali legunt *ixxanaz,* id est Ecclesianum,
q. d. Iosue et Caleb. Tertius steterunt contra Ec-
clesiam, id est contra cotum, puta contra mur-
mur cotus, sive populi congregati. Unde Tigririna:
Nam ipse potenter secutus est, temporibusque
Mosis anticum ei se præstithit, dum ipse cum Caleb
Jephon natus se hosti opponeret, ac prohiberet peccare
populum (prohibendo eum ab apostasia et redditu
in Egyptum) frenitumque multitudinem pacaret;
ali, sedetur murmur improbatilis, id est murmur
improborum. Nota phrasim: « Sequi
a tergo potentiis, est tergo potentiis, id est po-
tentem sequi, sicut famulus sequitur herum a
tergo; » sequi autem potenter Deum, est Deo cre-
dere, Deo confidere, Deo obidire, Deo per omnia
obsequi, q. d. calcar Vers. 12. alludit, inno-
ciunt illud *Nam.* xiv, 21: « Servum meum Caleb,
qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam
in terram hanc; » Syrus: *Alque etiam ipse perfectus*
fuit post Deum (perfecte Deo ejusque voluntati
consentit et est obsecutus; aliud textus habet
completum, vel conservavit se ministerio Dei), et in
diebus Mosis fecit misericordiam ipse et Caleb
stando in scissione populi, ad conseruandam congrega-
tionem, ad dissoluendum nomen malum de terra pro-
missionis.

Moraliter, discipi hinc fideles, licet infirmi, se-
qui tergum bei potentiis, presertim cum ab eo
ad res ardidas et difficiles, v. g. ad Apostolatum,
ad Indias, ad vitum excelsam vocantur. Magnis
animis magnaque fiducia Deum sequantur; quia
ante se habent praecambulam Dei potentiam, imo
omnipotentiam quasi scutum, quod omnes diffi-
cillimes recipit eliditque, ac quasi aretem bellum,
qui omnes hostium oppositiones disjicit et
sternit. Nil ergo est quod timeant tanto duce-
tanto clypeo, tanto muro: nullum enim telum
ad eos perstringere potest, nisi prius antemuralem
et antegreditem eos Dei potentiam dijicit: hoc autem factum est impossible. Dei ergo poten-
tia undique obvallati et obscurati omnia evin-
tit: Iosue enim pugnat pro eis, imo autegre-
diens omnia sternit et complant. « Quid times, »
ait S. Augustinus, « o homo in sinu bei positus? »
Deus enim, ait S. Bernardus, sperantes in se se-
que sequentes facit omnipotentes, ut dicant cum
S. Paulo: « Omnia possimus in eo qui me confor-
mat. » Dei enim proprium est eligere et corroborare
infirma, ut confundat fortia. Quosque quo
major est hominis infirmitas, eo maius robur ei

confert Deus, si invokeatur. Igitur quo quis est infirmior, eo spem et annos non minores, sed augere potest ad debet: si enim id fecerit, certum patet, cuius ex latere memoria monstratur. • Dixit hic quantus fuerit Caleb, qui cum Abram, Isaac et Jacob separabatur et comparabatur, ut eis quod ab eo dictum fuit Cyro: « Ego ante te ibo, et gloriosos terrae humiliabo; portas aereas contaram, et vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos, et arcana secretorum, ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, deus Israel, » *Ieremie*, **XLV**, 2.

40. ET VENI DNI CONSTITUTI GRACIE ORBIS, id est existentes, q. d. Iosue et Caleb cum ipsis essent duo soli, sive duo duxit, et constanter resistenter murum populi, A PERICULO LIBERATI SUNT A NUMERO SECENTORUM MILLUM PEDITUM. — « Periculum » intelligi mortis et exclusionis a terra sancta; omnes enim Hebrei superantes annum vigescimum, qui facile erant sexenta millia, ob murum Dei sententia damnati sunt ad mortem, ut scilicet morerentur in deserto, nec ingredieretur in terram promissam, exceptis solis duobus, scilicet Iosue et Caleb; hi enim quia pro Deo murum se opusserunt, hinc eam ingressi sunt, immo ceteros in eam induxerunt, *Num. XIV*. Unde plebeus subdit:

INDUCERE ILLOS IN HEREDITATEM, IN TERRAM QUAM MANAT LAC ET MEL, — q. d. Ut Deus induceret illos, scilicet Iosue et Caleb, et per eos caelos omnes Hebreos in hereditatem Chananæ, que adeo fertilis erat, ut lacte et mello manare videatur. Hunc esse sensus liquet ex Graecis, que sic habent: *Et ipsi duo cum essent, conservari sunt ex sexcentis milibus peditum, quo induceret eos* (*Tigurina: ut pote inducendi*) *in hereditatem, in terram fluentem lacte et melle;* *Syrus: Et ipsi soli liberauti sunt ex sexcentis milibus, etc.*

41. ET DEDIT DOMINES IPSI CALEB FORTITUDINEM, ET USQUE IN SENECTUTEM PERMANSTILLI VIRTUS (gracie i.e., id est fortitudo, robur), UT ASCENDERET IN EXCELSUM TERRE LOCUM (in Hebron); *Syris, ad danum illi potestatis super robur terra;* ET SEMEN IPSUS OBTINUIT HEREDITATEM. — Caleb enim iam 85 annorum existens adeo fuit validus, ut a Iosue petierit et obtinuerit montem et urbem Hebron, eamque armis expugnans sibi suisque fecerit hereditarium. Historia narratur *Josue* cap. **XIV**, 6 et seq. Unde vers. 10, Caleb sic ait ad Iosue: « Hodie octoginta quinque annorum sum, et sum sic valens, ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum (ante 45 annos) illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum quam ad gradendum. » Quidam deinde quomodo Hebron et gigantes in ea habitantes expugnari, hac de causa Caleb in Hebron sepulsus est. Audi S. Hieronymum, in *Epiphilio S. Pauli*, iter eius per terram sanctam describente: « Ascendit, inquit, Hebron; haec est Carisbarthe, id est oppidum virorum quatuor (*Josue* **XIV**, 13) Abraham, Isaac, Jacob. et Adam

magni, quem ibi condidit juxta Librum *Ier.* Nave Hebrei autem, licet plerique Cœnobites, tamen patet, cuius ex latere memoria monstratur. • Dixit hic quantus fuerit Caleb, qui cum Abram, Isaac et Jacob separabatur et comparabatur, ut eis quartus addatur.

Hinc Caleb hebraice alludit ad כָּלֵב, *keleb*, id est sicut leo. Leoni enim comparatus est Iosue, ex quo prognatus est Caleb, *Gen. xix, 9.* *Provo* enim sicut leo est fortissimus animalium, sic Judas fortissimus fuit frater et Caleb Israelitarum sui ævi. Secunda, leo solus ex animalibus rursum unicus habentibus, simili ac natura est oculos aperit ac videt; unde a Plutarcho « solare animal et nuncupatur. Multi censure leonem insomnem esse et non dormire; » rurum id negat Aristoteles et ceteri, qui tamen fidemur quod leo dormiat, eo quod eos habeat ingentes, ut palpebris oculi non possint. Hinc leo vigilans est symbolum; unde leones insculpi solent ad fines templorum, ut Roma videmus, quasi eorum custodes. Sic vigilans fuit Caleb, ut se et suos induceret in terram promissam. *Tertio*, leo cum senectus melior est, ait Pictor, *hieroglyph.* 4. Unde senex illi apud Aristophanum senectutem suam leoninem conferens, eam plurim juventus rabori anteponit. Talis fuit Caleb, cui « Dominus dedit fortitudinem, et usque in senectutem permanit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terrae locum. » Similes sunt sapientes et iusti, qui in senio deficitibus viribus corporis crescent viribus mentis, ac studio sapientiae se oblectant, immo prælibant delicias paradisi, et ad eas amant. Nam, ut ait S. Bernardus, serm. 2 in illud: *Non est regnum, etc.*: « Adhuc lingua tuae fabubus meis, si non meminero tui, si non proponero Jerusalem in principio letitiae meæ. Vera principio letitiae, quia finis illuc repositus est. Principium gaudii illius quod hic quandoque sentimus, stilla est, guttula est, de flumine illo descendens, cuius impetus letitiae civitatem Dei. Quarto, leo hebreus dicunt *λαβ ἡ λεβ*, id est cor, quasi cordatus: corde enim est excelsus, robustus et impavidus. Si Caleb dicunt *כָּלֵב*, id est sicut cor; fuit enim ipsi cordatus, sapientia magnanima, ac inter primos heroes sui seculi.

Sic Cyrus, apud Xenophonem, moriens, extremo iam senectus, negabat se unquam sensisse senectutem factam imbecillitatem, quam fuisse adolescentia; immurum imbecillitas senum sepe provenit ab intemperantia et excessu vel cibi, vel laborum, vel passionum, presertim ire et tristitia: haec qui vital, validam vegetamque exigit senectutem.

42. UT VIDERENT OMNES FILII ISRAEL, QUA BONUM EST OSSAQUI SANCTO DEO. — Grace est, quia bonum est ambulare a tergo Domini, id est sequi Dominum, eique obsequi, ut dixi vers. 8. Tigurina: *Ut servent omnes posteri Israëlis quam Dominum sequuntur*

tomum sit, dum vident Iosue et Caleb ingressos in terram promissam cum tot triumphis tantaque gloria, eo quod confisi et obsecuti sint Deo; ceteros vero omnes ab ea exclusos, eo quod munimur terga verissant Domino, diffisi tam divinae promissioni et potentie, quam suarum virium infirmati. Deum, quem vers. 8 vocavit « potenter », hic vocat « sanctum », qui scilicet sancte et fideliter prestat ea quae promisit, ut hic promiserit *Hebreis Chananeum*; quod credentes Iosue et Caleb, sancte Deo sancto obsecuti sunt. Quod enim prudens non sequatur præviam sanitatem? quis non obsequatur Deo sancto, immo qui est ipsa increata, immensa et angustissima sanctitas, a qua omnis hominem et Angelorum sanctitas velut radius a sole dimicat?

Hinc sententia affines sunt duas gnomes 72 Interpretum, quibus coeptus fuit Siracides, ac forte

TERTIA PARS CAPITIS

ENCOMIUM JUDICUM ISRAELIS

43. ET JUDICES SINGULI SUO NOMINE (id est singuli virum et nominatum), QUORUM NON EST CORRUPTUM (*Syrus, non aterravit*) con: qui non aversi sunt a DOMINO, — supple, laudentur, vel digni sunt lande, perinde ac Aaron, Phineas, Iosue, Caleb catenaque jam nominati.

44. ET SIT MEMORIA ILLORUM IN BENEDICTIONE, ET OSSA EORUM PULLULENT DE LOCO SUO, ET NOMEN EORUM PERMANEAT IN ETERNUM, PERMANENS AD FILIOS ILLORUM, SANCTORUM VIRORUM GLORIA. — A Iosue et Caleb recta serie et ordine temporum descendit ad iudices, Landat ergo his iudices, id est vindicta Israëlis, puta Othonium, Baræ, Gedæmon, Samson, etc., qui suo robore et viritate Israhælem ab Idumeis. *Syrus*, Philistis alisque hostibus liberarunt et vindicarunt, quorum heroicæ facta, prelia et victories describuntur in libro *Judicium*. Porro non omnes iudices lundidos asserit, sed tantum *quorum non est corruptum cor, græcum, quorum non est forniciatum cor*, græcum, *quorum non est fornicatum cor*, id est non prolapsum in idolatriam (hac enim in Scripturis vocatur « forniciatio », puta spiritualis et mystica), quicque « non sunt aversi a Domino; » nonnulli enim iudices fuere impii, ut Abimelech filius Gedeonis, qui 70 fratres occidit, *Judic. ix*. Celeri vero plerique, qui fuere pri et zelosi, digni sunt æterna lande, « ut sit memoria illorum in benedictione. » Micus Iudea Iansenius, « ut accipit pri utinam, ut scipio Terentius cum ait: « Ut, id est utinam, illum di deque perdant; » græca enim nos est ut, sed ut, id est sit, quod est optantis q. d. Utinam sit: « Et ossa eorum pullulent de loco suo, » q. d. Ossium, id est sepulcri eorum et conæquenter ipsorummet, vires semper et floridæ sit memoria, ut eorum fama jugis. »

Symbolice, ossa sanctorum pullulant et revivescant, cum sui venerationem et reverentiam fidelibus, etiam per miracula, incipiunt; quo-

devia conservetur et augetur. Unde explicans subdit: « Et nomen eorum permaneat in aeternum, » per hoc quod promant et permaneat apud « filios illorum, » que ingerunt horum « sanctorum virorum, » virtutis eorum debita est gloria. Est metonymia et metalepsis; ex ossibus enim intelligunt sepolcrum, ex sepolcro memoria, ex memoria fama et gloria *Judicium illustrium*. Rursum « pullulare » sumitur pro revirescente, et semper vigore. De hac phrasim plura dicam cap. **XLIX**, 12; unde Graeci habent: *Ossa eorum revirescent, vel resorescent in loco suo, et nomen ipsum, αὐτοὶ τὰς ἱεραῖς, id est communatum; Romana, restauratum; glorificatis ipsis in filiis.* q. d. Nomen et fama ipsorum transferatur, commutetur et restitueretur in filiis, in quibus, dum ipsi parentes quasi revivescant et glorificantur, hoc ipso restituarum eorum nomen, fama et vita. *Vatablus: Porro judicium quoque nominatum omnium, quorumcumque non scortatis est animus, et quicunque a Domino non defecerunt, fausta telizque fuerit memoria.* *Ossa eorum locis suis revirescent, nomineque eorum per successiones ad celeberrimos quosque posterorum traditum.* Sic enim flos in hieme emorsus in vere revirescit et revivescit; sic et p. *cris nomen in morte quasi emortuum in filiis, discipulis et posteris revirescit et revivescit. Symbolice et anagogice, ossa sunt symbolum resurrectionis et gloriarum aeternæ, juxta illud *Isaiae LXV, 14: « Ossa vestra quasi herba germinabunt.* » Et Ezechiel videt, cap. **XXXVII**, 3 et seq., ossa accedere ad ossa ac revivescere ad symbolum resurrectionis. Vide utroque dicta.*

Symbolice, ossa sanctorum pullulant et revivescant, cum sui venerationem et reverentiam fidelibus, etiam per miracula, incipiunt; quo-

circa fideles ossa et reliquias sanctorum religiose servant et venerantur, ideoque per easdem magna a Deo beneficia impetrant, ut de reliquiis S. Stephani oculatus est testis S. Augustinus, XXII De Civit. Dei, viii. Atque haec est sanctorum virorum

gloria; hec enim gloria consistit in sanctitate, pia in religione, humilitate et charitate, quam Deus miraculis testam facit. Unde Syrus hic versus: *Ossa eorum rutilent sicut lilia, et relinquent nomen suum bonum filii suis, et universo populo laudem.*

QUINTA PARS CAPITIS.

ENCOMIUM SAMUELIS.

16. DILECTUS A DOMINO DEO SUO SAMUEL, PROPHETA DOMINI, RENOVAVIT IMPERIUM, ET UNxit PRINCIPES IN GENE SAU. — Syrus: *Dilectus Creator suo, qui postulatus est de ventre matris sua, continens in propheta (crelbus in Propheta Nazareus in Propheta). Samuel iudeus et sacerdos, cuius in verbo firmatum est regnum, et unxit principes ex reges populo. A Iudicibus transit ad Samuelem, quia ipsa ipso Iudicium fuit ultimus, et pro Iudicibus reges, et regnum Israeli induxit, ideoque quasi aristocratum Israelitum mutant in monarchiam. Samuel ergo hunc dat elegia: primum, quod fuerit « dilectus a Domino Deo suo, » idque a pueru; a puer enim Deus Samuelem amavit et in deliciis habuit, quasi suum, utique quem mater sterilis a Deo precibus impetrasset, ideoque natum eidem reddidisset et conseruasset ad seruendum ei in tabernaculo; ita ut Samuel videretur verus esse minister Dei, et vicissim Deus pro ceteris videtur proprius esse Deus Samuels. Hanc enim emphasm habet « Deo suo. Alludit ad I Reg. ii, 21: « Magnificatus est puer Samuel apud Dominum. » Et inferius: « Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, et placebat tam Deo quam hominibus. Unde « Samuel » hebreo dicitur quasi Saul *שָׁׁׁלְעָם*, id est postulatus a Deo, juxta illud I Reg. i, 20: « Concepit Anna, et peperit filium, vocavique nomen eius Samuel, eo quod a Domino postulasset eum. » Mox, vers. 27, referens et offerens eum Deo: « Pro puer isto oravi, et dedit mihi Dominus, » inquit, petitio mea quam postulavi eum. Idcirco et ego commodatus eum Dominio cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino, » q. d. Hie filius meus, cum natus est, a me vocatus est « Samuel, » quasi *Saul meil*, id est postulatus a Deo; nups vero idem vocatur « Samuel » quasi *אַנְזָרְבָּן שָׁׁׁלְעָם* *Saul leel* (ut habent Hebrei), id est a me donatus et oblatus, imo redditus Domino. Quocirca nonnulli apud Abulensem eo loci non impropositi litera censem « Samuel » esse idem quod « Israel, » q. d. « Exauditi Dei, » vel « audita est a Deo, scilicet postulatio mea. Denique S. Hieronymus in *Nominibus Hebraicis*, S. Gregorius, in lib. I Reg. cap. i, Origenes et Angelomus, ibidem: « Samuel, » inquit, idem est quod *שָׁׁׁלְעָם*, id est *אַנְזָרְבָּן*, id est, a nomen eius est Deus; « quia Samuel fuit quasi terrenus quidam *אַנְזָרְבָּן* Israels, atque typus Christi Filii. »*

alludit nomen Samuel; licet haec non sit ratio etymati, cur scilicet ab ea vocatus sit Samuel. Item dico « *du illi* » Lyran in *Different Scriptur.*: « Samuel, inquit, dicitur quasi *שָׁׁׁלְעָם el*, » id est, « posuit illi am Deus. » Hinc hunc Samuelum fuisse dicitur Deo, nups que magis Deo quam ab Elcana et Anna procerus est, ideoque potius Dei quam Anna dicenda sit filius, eaque de causa vocatus est Samuel, ut quoque ipsa nomen suum audiret, eoque reveretur, toties Dei recordaretur, eisque se totum debere agnoscere, ac labens se Deo per nazaretum reddideret et consecraret, gravia que ejus existit et onera ultra amore Dei quasi patris se capesseret.

Secundum, quod fuerit « Propheta Domini », cum Moyses enim Propheta propria videbatur pene emorta, sed eam suscitavit Deus in Samuel. Unde S. Petrus, Act. iii, a Samuel oritur prophetiam et prophetas de Christo: « omnes Prophetae, inquit, a Samuel et deinceps, qui loci sunt, annuntiaverunt dies istos. » Porro Samuel adhuc puer cepit prophetari, colloqui cum hominibus, et ab eo de futuris, hisque rebus maximi, ut de clade Heli et totius populi, edoceri, ut patet I Reg. iii.

Tertium, quod « renovavit imperium, » id est de novo instituit imperium, dum regnum et imperium Iudicium transfluit in regnum: erigendo enim regnum potestatem novum instituit regnum, quo renovavit, roboravit et amplificavit imperium Israelis; validus enim est regimen et imperium regni sive monarchiae, quam sicut iudicium et aristocratie. Unde греческое *κατά την Ρωμαϊκήν* (ita Romana), licet Complutensis legant in plurimi βασιλεῖς, id est regna (hoc est institutum, inceptum, constitutum, creativum regnum et reges, scilicet primo Saulem, deinde eo a Deo rejecto Davidem, cuius posteri continuo successione fuere reges Israels usque ad eum excederunt et captivitatem Babyloniam. Vide rei gesto historiam, I Reg. vii et seq. Samuel ergo *βασιλεὺς* gentis per Judices aristocraticum in meius, puta in monarchicum, transmutavit: fecit enim ut politia Iudeorum judicaria fieret regia. Alludit ad I Reg. xi, 14, ubi dixit Samuel ad populum post victoriam, quae Saul novus rex de Naas regre Ammon obtinuerat: « Venite et eamus in Galgalam, et innovemus *אַתָּה* regnum. Et perrexit omnis populus in Galgalam.

et fecerunt ibi Saul regem coram Domino. » Licet enim Saul jam a Samuel fuisse constitutus rex in Maspha, I Reg. x, 24; tamen post hanc victoriam ab eodem solemniter inunctus fuit rex in Galgalam, praevis sacrificiis cum jubilo et aplausu totius populi, quem Samuel post contestationem sue integratim adjuravit, ut cum novo rege servaret cultum et legem, *veri Dei*: siue ibidem innovavit, id est confirmavit et stabilivit novum regis regnum. Vide I Reg. x, 24.

Quartum, quod ipse non tantum Sauliem et Davidem constituit reges, sed et eosdem quasi Prophetam et Sacerdos unxit et consecravit, ut essent reges sancti sacri Deo sancto, ad sancte regendum Israelem, populum Deo dicatum et sanctum. Unde Tigurina verit: *Carus Domini suo, cuius erat Propheta, Samuel reges constituit, populus ipsius unxit principes.* Reges enim sunt principes populi.

17. IN LEGE DOMINI CONGREGATIONIBUS JUDICAVIT, ET VIDIT DEUS (perperam aliqui legunt: *Deum vel Dominum*) JACOB. — Quinta est hec lous Samuel, quod « in lego, » id est ex lege, iuxta legem, non autem juxta suam cupiditatem, avaritiam, favorem, vel acceptationem personarum judicavit « congregationem, » id est, ut греческое *εστρεψεν συναγογην*: et, id est quia, vidit Deus Jacob, греческое *επειδη εστρεψεν συναγογην*, id est respectu et visitavit *Domum Jacobum*, q. d. Cum Israel hinc civilitate opprimeretur a Philistis, inde ecclesiastis vox ardore a filio Heli, qui impie scandalose et tyrannice sacrae et sacrificii administrabant, ideoque miserrimum esset tum reipublica tum Ecclesie in Israele status; Deus eius misertus, suaq[ue] misericordia respiciens, et liberans « Jacobum, » id est Israelem; opportune submisit Samuelem, qui tandem malis mederetur, ac juste, integre et sancte regeret et judicaret populum, eumque a Philistis liberaret, itaque et rempublicam suu robori, et Ecclesiam Israels sua sanctitati restitueret. Unde Syrus verit: *In lege illius in exaltat congregationibus (sive unauctoritate visitavit congregations), sicut praepedit Dominus Jacobi, sive Israelis; et Tigurina: Lege Domini gubernabit multitudinem, cum Dominus idem Jacob respectetur; aliis: Ex lege Domini judicavit Synagogam, et respectu Domini Jacobum. Alludit, ino citat illud I Reg. vii, 13: « Et humiliati sum Philisteis, nec apposuerunt ultra ut venirent in terminas Israels. Facta est itaque manus Domini super Philisteos, cunctis diebus Samuels. » Et vers. 13: « Adiebat quoque Samuel Israelem cunctis Liebus vita, et ibat per singulos annos circuus Bethel et Galgalam et Maphat, et judicabat, « *στρατεύεται* in supradictis locis: judicabat, » id est « *at jus dicebat*, litis dirimebat, causas forenses dijudicabat.*

18. ET IN FIDE SUA PROBATUS EST PROPHETA, ET COGNITUS EST IN VERIS SIS FIDELIS, QUA VIDIT DEUM LUCIS. — Sexta est h[oc]laus Samuelis, quod

« in fide, » id est fidelitate sua in Deum, « probatus sit propheta, » quod scilicet fideliter munus propheticum, sive legationem Dei ad populum sibi a Deo injunxit obierit, integre et fortiter populo edicens, et execuens iussa Dei, nullius offensam vel o[ste]num ve[lt]itas. Ita « cognitus est in verbis suis Ἡρόεις, » tum quia nihil praedixit vel edixit, quod non a Deo audiisset; tum quia omnia que ipse prophetaavit, fideliter et vere, ut ipse predixerat, evenerunt: « Quia videt Deum lucis, » id est quia ipse vere illustratus fuit a Deo luce divina et prophetica, ac ea duntatax, quia in illa vidit, ad populum refutavit; inde enim ipse celorumque Prophete vocati sunt Videntes, et prophetice dicta est Visio.

Obi nota prophetiam aliquando vocari Visionem, aliquando Auditionem: ac Prophete aliquando dicunt se vidisse, aliquando se audiisse verbum Domini; quia in intellectu et intellectu revelations siepe idem est audiire et videre: atque Hebrew videre pro audire, immo pro quovis sensu et cognitione sumunt, ut liquet Ezecl. xx, 18. Quas Samuel dicitur « vidisse, » id est audiisse, « Deum lucis » futura sibi revelarent. Adde videri Samulem vidisse Deum, id est angelum vicarium Dei in specie vel corpore assumpto, ut satis colligatur ex I Reg. vii, 10 et 21, ubi dicitur Dominus venisse et stetisse, vocasseque Samuelem, eisque apparuisse in Silo.

Nota: *q[uod] quia videt Deum lucis* posse accipi vel causulifer juxta sensum jam datum, vel donativum, q. d. Samuel cognitus est fidelis, « quia, » id est *quid*, viderat Deum lucis, q. d. Omnes cognoverant eum vidisse « Deum lucis, » id est cognitio et prophetie auctorem: hoc est omnes cognoverunt eum vere esse Prophetam Dei, nec loqui ex suis imaginacionibus, sed ex visis et visionibus a Deo acceptis. Ita sensu faverunt Graeci qui sic habent: *Ἐν τοῖς ὀφελοῦσι προφέται τοῖς ἑρόεσι εἰσπαίζουσιν εἰδέναι τοῖς ἑρόεσι, id est: In fide sua examinantes, exquisitos et probatos fuit propheta,* et equius est in verbo suo fidelis in visione. Ita enim legitur Graecis Roma correcta, licet Complutus asia dicitur *εἰδέναι εἰδότας, id est fidelis, in visione.* Sed omnino haec verba addenda sunt: posterioris enim hemisticthium explicet prius more Hebrewo, q. d. Samuel in fide, » id est fidelitate sua, « probatus fuit propheta, » id est ipse agnitus est in verbis et oraculis suis fidelis esse in visione, id est in prophetia, quod scilicet vere visiones non suas, sed Dei, emularet, et quod omnia probris prout predixerat evenirent. Visio enim, hebraicorum, vocatur Propheta, ob causam quam paulo ante dedi. Unde Tigurina verit: *Pro fide sua propheta probatus est, verbiisque suis esse fide vaticinandi compertus.* Alludit, ino citat I Reg. vii, 10: « Non eccecidit ex omnibus verbis eius (Samuelis) in terram. Et cognovit universus Israels quod fidelis Samuel propheta esset Domini. »

Porro vocatur « Deus lucis, » et hoc alludens est S. Jacobus, epist. cap. i, 17: « Pater luminum, » quia Deus increata, immensa, perennis et fontalis lux, ideoque causa omnis lucis et luminis creati, tum corporalis, tum spiritualis, uti est veritas, illustratio mentis, propheta, etc. Prophete ergo veri sunt, qui vident Deum lucis, ab eoque adoecentur: falsi vero Prophete sunt, qui vident principem tenebrarum, ab eoque in tenebris edocent ea que tenebrosa, id est incerta, obscura, dubia, falsi et impia sunt.

49. ET INVOCAVIT DOMINUM OMNIPOTENTEM, IN OP-FUGANDO HOSTES CIRCUMSTANTES UNIQUE, IN OBLI-O-TIONE AGNI INVOLVATI. — Septima haec est laus Samuellis, quod sicut ipsa fuit Propheta fidelis et judex incorruptus; sic idem fuerit invictus debel-lator hostium et propagandus populi. Cum enim Philistei undique circumstarent et oppugnarent populum Israel, nec illi esset resistendo: Samuel exortatus a populo invocavit Deum ἀνάστην, id est potenter per eminentiam, hoc est prepotenter et omnipotenter, offerendo illi in holocaustum agnum involvatum, id est immaculatum et in-contaminatum. Debet enim agnus, qui Deo of-ferebatur, esse ἄπομπος, id est immaculatus, adeo-que agnus Paschalis debebat esse anniculus, Erod. xi, 3, id est unus anni, ideoque genera-tiones et libidinis expers, atque illibatus et in-contaminatus, ut representaret Christum purissimum et sanctissimum, qui vere est agnus immaculatus et incontaminatus, immo auferens et expians omnes mundi maculas. Haec S. Gregorius hanc explicans historiam, lib. III in Reg. cap. vii, vers. 9: « Agnus, inquit, dicitur (Christus) pro innocentia, lactens pro assumptione naturae, unus pro singularitate potentiae, integer per fidem nos-trae firmissima soliditate. »

Pro agni, Noster cum Grecis Romae emendatis legi ἄπομπος pro quo corrupte Complutensis et alii legunt ἀπόδοτος, id est viri: Samuel enim oblitus est viri, sed ἄπομπος, id est agnum lacentem, ideoque tenerum, impollu-tam et involutum, ut vertit Noster. Rursum sonnuli pro τικλιδατο περιπατη legunt immo-nihi. Syrus: *Ipsa quoque contrivit hostes undique circumstantes in sua elevatione agni lacticis;* Tigrina liberius vertit: *Domini potenter invocavit, cum prementibus eum undique hostibus agnum lac-tentem invanolare.* Vide rei gestae historiam, I Reg. vii, 9.

Tropologice, S. Gregorius loco paulo ante ci-tato: « Agnus, inquit, offerimus, cum per bo-num easitatis et innocentie Redemptori nostro conformamur, et cum doctrina innocentium pa-trum nostorum pascimur, velut ubera suginimus, quibus ad aeternam vitam nutriramus. Unum quo-que agnum offerimus, si post initia religiose conversamis, nulla polluantur iniquitatione pravitatis. Unum quippe agnum offert, qui a proposito innocentie ad polluta vita maculas

nequaquam diffilit: a quibus redeat per literationem honestas operationis. Integrum quoque ag- carnis continentiam, sed et mentis integratorem preparare. Integrum ergo agnum domino ne-quaque offert, qui carnem Deo per contine-mandum consecrat, sed mentis sua secreta ab im-mundarum cogitationum lascivis non refrenat. Velut enim agni partem sacrifici subripit, quae puritate cordis corporis continentias non con-jungit. »

20 et 21. ET INTONUIT DE COELO DOMINUS, ET IN SONITO (Syrus, strepitu) MAGNO AUDITAM FECIT VEN-CEM SUAM (tonitru sive, haec enim est vox Dei), ET CONTRIVIT PRINCIPES TYRORUM ET OMNES DUCES (Syrus, tyrannos) PHILISTEI. — Citat I Reg. vii, 10 ubi dicitur: « Philistini [en]tus per mare con-termini et confederati Tyrii, ut hic dicunt] infra prelum contra Israel: intonuit autem dominus fragore magno in die illo, et exterruit eos, et ceci sunt a facie Israel, » qui persecutus est eos usque ad locum et lapidem quin inde dictus est Lapis adjutorius. Addit. Josephus, lib. VI Ant. cap. ii, dicens: « Priusquam victimam (agni) totam flamma absumeret, nondum sacro peracto, hostis in conspicu aciem explicat, rem factam se habere putans, intercepit Iudeus imparatus et inermibus. At longe alter accipiunt sunt; prius enim terra juvente Deo sub pedibus eorum tre-tremuit, et invacuus vestigio natabantur, nonnulli etiam in improviso hiatus prolabantur, deinde fulminibus crebris attonti, et ignitis fulgoribus oculos ac manus seminustati, ut no mani quidem refineire possent, in fuga spem totam ponebant; cum subito Samuel in perturbatis irruit, cœsisque plurimi, reliquos usque Corraos (id loci nomen est) persequi non desistit, et fixo in sua victorie fuguebat hostium termini lapide, qui trophy vice esset, appellavit eum Fortem, in signum donatae a Deo contra hostem fortitudinis. » Hec Josephus, qui more suo nomilla addit ad historiam S. Scripturae, sive traditione accepta, sive in primis causis, ad concilium dum suis Hebreis apud Gentes nomine et deus. Sane sub tonitru intelliguntur fulmina, quia com-muniter haec esse invicem comitantur, immo tonitru est causa fulmis, in illudque resolvitur et desinit. Atque solet Deus, qui in vindicta et ef-ficax, non solum per tonitru metu parcerille, sed et per fulmina siderare, et conterre suos hostes.

Tropologice, S. Gregorius, loco paulo ante ci-tato: « Agnus, inquit, offerimus, cum per bo-num easitatis et innocentie Redemptori nostro conformamur, et cum doctrina innocentium pa-trum nostorum pascimur, velut ubera suginimus, quibus ad aeternam vitam nutriramus. Unum quo-que agnum offerimus, si post initia religiose conversamis, nulla polluantur iniquitatione pravitatis. Unum quippe agnum offert, qui a proposito innocentie ad polluta vita maculas

Adha non sunt? Fragar enim magnus tonitru peritum est uniuersusq[ue] desiderium electi. **Cum** igit[ur] fragore magno super Philisteos dominus intonat, tunc a filiis Israel ceduntur; **qua** dum electorum mentem perfecta devoto ad superna gaudia erigit, omne quod adversa militat parti, a se penitus abscedit. Bene quoque prius territi Philistei, deinde a filiis Israel cedi memorantur; nam terrentur electorum devotione, ceduntur opere. Et quia opere devoto prior est, terribilis prius, postea vero cedi recte perhibentur. Nam prius donum bone voluntatis a domino accepimus ut consilia malorum spirituum postmodum confutare valeamus. Bene etiam dominus super Philisteos intonare et exterrere eos dicitur; filii autem Israel illi cedentes perhibentur, quia bona desideria nobis per divi-nam gratiam ministrantur; sed nos dona gratie per conatum liberi arbitrii ad virtutum victorias promovemus. »

22. ET ANTE TEMPUS FINIS VITE SUE ET SECULI, ESTINCTIONEM PREBUTIT IN CONSPETU DOMINI ET LIBERTATIS; PECUNIAS ET USQUE AD CALCEAMENTA AD OMNI CARNE NON ACCEPTU; ET NON ACCUSAVIT IL-LEM HOMO. — Est hec octava laus Samuellis, quod ideo fuerit integer et incorruptus in judicando, ut nullum vel minimum a quoquam munus accepit, nec eum accusare vel criminaris quis, quantumvis vafer et malitiosus, potuerit. Sensus ergo est, g. d. Samuel antequam finire vitam et saeculum, sive antequam e vita et seculo hoc de-cederet ac moreretur, contestatus est totum po-pulum, omnesque Israëlitæ in testes vocavit sub innocentias et integratatis in conspectu dei, quem adoraverant, et qui sacrificarent novo rege Saulo creato in Galgala, ut a deo felicia regni ejus aus-picia deposerent; et in conspectu Christi, » id est regis Saulis, quem christiani in regem inunxerat Samuel; contestatus, inquam, est quod ipso tempore quo fuit iudex Israel, « pecunias, et usque ad calceamenta, » id est nihil porsus, ne-que videm et minimum (tales enim erant calcei, præseruimus Palestinostrum, quorum calcei erant sandala, sive soles inferne dunatax pedem ligantes, superne vero ligulis pedi astrichi) « ab omni carne, » id est ab uno homine, « non accepit: » grecus est, non accept, ut sint verba Samuellis contestantis suam integratatem. Quod adeo verum fuit, ut in toto populo nullus esset, qui cum de hac aliave re accusare posset vel audi-eret. Tigrina liberius de more vertit: *Ante tem-pus vita finienda coram Deo et uero ipsius testibus est se nec pecunias ab illo mortalium, nec ad cal-ceamenta usque quidquam accepisse, neque vero quisquam est eum criminatus; alii: Et ante tempus aeterni soporis (sic enim veritas quoque το καινοντος, quod ad verbum sonat dormitionis seculi, ita vocat mortem) contestatus est coram domino et coram uento eius, pecuniam, ne calceos quidem, ab illo homine accepti, et nemo eum vocavit in jus*

Sic enim veritas quoque το καινοντος, quod Nostræ enim, « accusavit. » Historia narratur I Reg. xi, 1. Syrus: *Et in tempore quo requievit super lexi-tum suum, testificatus est coram Deo et coram Christo eius, quod munus et donum ab homine non suscepit.*

Samuel avrum memoria imitatus est illus-tris ille Anglie totius judex et cancellarius, ac invictus fidei usque ad mortem athleta, Thomas Morus, qui ut in ejus Vita scribit Thomas Sta-plerius, cap. viii et xx, cum a puro usque ad annum etatis 30, in magnis reipublice officiis versatus fuisset, tamen non auxit annum censem ultra sexagesima aureos nummos, aut paulo amplius, cum nuper quidam ibidem paucis annis censem suum auxerit ad sexaginta millia. Quocirca cum Morus impie capitulis damnatus ad supplicium duceretur, eique occurseret mulier petulantiter illi objiciens corruptelam, quod in lite sua diuidicante non modicam sibi fecisset injuriarum; restitit Morus, ac constanti vultu et voce: « Ego, inquit, optimè cause tua memini, ac si haec ipsa hora mithi da eis judicandum foret, non aliam ferre sentiam, quam olim tuui. » Si Morum omnes imitarentur, non essent tot Verres, tot verriuia provinciarum.

23. ET POST HOC DORMIVIT, ET NOTUM FECIT REGI, ET OSTRENDIT ILLI FINEM VITE SUE, ET EXALTAVIT VOCEM SUAM DE TERRA IN PROPHETIA DELERE IMPOT-ATE GENTIS. — Nona est haec laus Samuellis, quod non tantum in vita, sed et post mortem prophetari. Unde Graeca initio habet: *Et post-quam ipse dormivisset, prophetavit.* Cum enim Saul cinctus ab hostibus adiret pythonsam, petereque ab ea suscitari Samuelen, ut ab eo sciscitaret quid facto opus, Samuel apparuit Sauli, illicite intermitu et toti genti cladem ob impian vitam prennimavil, que et paulo post ad verbum contingere. Vide historiam, I Reg. cap. xviii. Syrus: *Et post mortem suam interro-gatus est, ostenditque regi viam ejus, et exaltavit de rationem suam in prophetia, ad cessare faciendum peccata.*

Quaritur an verus fuerit Samuel, qui apparuit Sauli, an phantasticus, sive an vere apparuerit anima Samuellis, an ejus larva per illusionem demonis? Nonnulli veteres, quibus non satis cognita fuit fides et autoritas hujus libri Ecclesiastici, censem fuisse Samuelem phantasticum, ac larva illusionemque diaboli, puta demonem in specie et forma Samuellis. Ita Tertullianus, lib. De Anima, cap. lvi, Procopius, Eusebius, Beda, I Regum cap. xviii. Eodem inclinat, sed dubitando, S. Augustinus, lib. II ad Simplic. Quest. Ill. S. Augustinus sequitur Jansenius: Samuel, inquit, dicitur prophetasse, quia deus evoca-tus a pythonissa coactus fuit ab angelo Samue-llis illa edicere Sauli, que Deus illi infligere desi-nabat.

Ratio est prima, quia haec umbra Samuellis

vit pythonissa, ejusque magia, ac ejus incanta-
tione demonium vi et potestate suscitata videt;
pythonissa enim non alium quam suum
pythomem, id est demonem familiarem, evoca-
vit. Hoc autem indignum, impium, est scientia
de anima Samueli Prophetae, *tunc*, p[ro]p[ter]a
sancti. Fuit ergo haec larva demonis, non anima
Samuelis.

Secunda, quia umbra hæc inter alia dixit Saul : «
Cras autem tu et filii tui mecum eritis, » I Reg.
xxviii, 19. Samuel autem erat in limbo patrum,
cum Saul videatur descendisse ad infernum dam-
natorum, utpropterea moriens qui consolauit delicto su-
perstitionis et magie, quo consultauit damnonem
per pythonissam; fuit ergo demôn, qui ei dixit :
«
Cras autem tu et filii tui mecum eritis, » scilicet
in gehenna.

Venit contrarium longe verius est, scilicet apparetur unde ipsam animam Samoelis in corpore aereo assumptam, quale assumunt angeli, dum hominibus apparent. Probatur primo, quia id clare et ample docet hic Siracides, dum ait Samoel post mortem prophetasse, et exaltasse de terra vocem suam in propheta, adeoque huc elutum et maximum laudem dat Samoel; cum potius ingens probrum et dedecas fuisse Samoeli, si ejus umbra et forma usurpata a dæmonie servisset pythonisse ejusque magia et incantatione.

Secundo, quia idem clare significat narratio rei gestae, 1 Reg. xxviii, 10 et seq., ubi non aliis nominatur, describitur, loquitur, prophetat, quam Samuel Propheta.

Tertio, id ipsum erguit ejus prophetia, qua graviter, vere et severe nomine Dei Sauli mortem, Iudeis cladem, ob sceleram intentat et valicinatur; que omnia ad litteram uti predixerat Samuel, evenerunt; ut non dubium sit hinc non fuisse coniecturam vel illusionem diabolacum, sed verissimam prophetiam Deinceps oraculum.

Quarto, tunc sentimus plures et graviores autores, nemirum S. Augustinus, De Cura pro mortuis, cap. xv, Josephus, lib. VI Antiq. xv, S. Ambrosius, in cap. 18. Luca, S. Hieronymus, in cap. vii, Isaias, Justinus, Contra Tryphon. Abulensis, Lyons, Cajetanus, Biontius, Sanchez in I Regum, cap. xxxviii, Sabrinus et Palacius hoc §. Basilus, epist. 80, Bellarmensis, lib. II De Purgat. vii, Thysius, lib. I De Apparit. spirituum, cap. xvi, n. 410, qui eoque ac S. Augustinus pluram apparitionem spirituum, presertim beatorum, exempla recenset.

Ad primum adverse parti fundamentum respondere Sammelum apponendo non obediens pythomise, nec ius diemonis que vi coactum fuisse esse ostendere Sauli; sed ius tu sponte occurrisse pythomise, immo praevenisse et impeditisse eius incantationem et effectum. Id liquet primo, in eo quod, cum Saul consuluit pythomissam, ille se ei ostendit Samel, antequam ipsa sua carmina magica recitare, ritusque magicos (iuri ini-

misterio gaudens. » Sic Moysen idem Philo, lib. I Vita ejus, scribit « stupori fuisse omnibus familiis, tanquam novum nature miraculum, incertis multis mens habitatet in ejus corpore, humanane an divina. » Subdit Philo, lib. De Templa, Samuelen Nazarenum fuisse, ac nec vinum neum siucram bibisse usque ad finem vite; causam adiut: « Adscriptus est enim in divinum exercitum, qui nunquam imperator sapientissimi providentia destituitur. » Denique Samuel tanti erat apud Deum meriti, ut oratio ejus efficacissima Mosis orationi validissima, quae tali Israeli, ob adoratum vitulum a Deo neci destinato, veniam impetravit, Exod. xxxii, sequitur a Jeremia xv, 1: « Si steterit, inquit, Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. » Causam dat S. Gregorius, homil. 27 in Evangel., quod manuetus fuerit ut Moyses, ac pro iniunctis suis Deum exorari. Quocirca S. Chrysostomus, hom. 2 D. Sacerdot., de Samuelo agens, eum fuisse asserti, qui reliquos anteferi bonitate ac moribus, tantoque intervallo omnes retro Sanctos antecelere videtur, quantum in segetibus felices emi- ent spicere. »

CAPUT QUADRAGESIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

*Encomium Nathan, deinde Davidis, vers. 2, usque ad vers. 14; inde Salomonis et Roboam partim elegium,
partim vituperium usque ad finem capitilis.*

1. Post haec surrexit Nathan propheta in diebus David. 2. Et quasi adeps separatus a
arne, sic David a filii Israel. 3. Cum leonibus lusit quasi cum agnis : et in ursis similiter
fecit sicut in agnis ovium, in juventute sua. 4. Numquid non occidit gigantem, et abstulerit
oppobrium de gente? 5. In tollendo manum, sicut funda dejece exultationem Golie:
6. nam invocavit Dominum omnipotentem, et dedit in dextera ejus tollere hominem fortē
in bello, et exaltare cornū gentis suā. 7. Sic in decem millibus glorificavit eum, et laudavit
eum in benedictionibus Domini, in offiendo illi coronam glorie. 8. Contrivit carnem inimicos
undique, et extirpavit Philistini contrarios usque in hodiernum diem : contrivit cornū
ipsorum usque in eternum. 9. In omni opere dedit confessionem Sancto et Excelso in verbis
gloria. 10. De omni corde suo laudavit Dominum, et dilexit Deum qui fecit illum : et dedit
illi contra inimicos potentiam; 11. et stare fecit cantores contra altare, et in sono eorum
dolces fecit modos. 12. Et dedit in celebrationibus decus, et ornavit tempora usque ad con-
summationem vite, ut laudarent nomen sanctum Domini, et amplificate mane Dei sancti-
tatem. 13. Dominus purgavit peccata ipsius, et exaltavit in eternum cornū ejus : et dedit illi
testamentum regni, et sedem glorie in Israel. 14. Post ipsum surrexit filius sensatus, et
propter illum dejeicit omnem potentiam inimicorum. 15. Salomon imperavit in diebus pacis
cui subiecit Deus omnes hostes, ut conderet dormum in nomine suo, et pararet sexū citatem in
sempiternum : Quemadmodum eruditus es in juventute tua, 16. et impletus es, usi flumen
sapientia, et terram reexit anima tua. 17. Et replesti in comparationibus enigmata : ad
insulam longe divulgatum est nomen tuum, et dilectus es in pace tua. 18. In cantilenis, et
proverbiis, et comparationibus, et interpretationibus mirata sunt terra, 19. et in nomine
Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel. 20. Collegisti quasi aurichaleum aurum, et ut
plumbum complesti argyrum, 21. et inclinati femora tua mulierum : potestatem habuisti
in corpore tuo, 22. dedisti maculam in gloria tua, et profanasti semen tuum inducere ira-
cundiam ad liberos tuos, et incitari stultitiam tuam, 23. ut faceres imperium bipartitum, et
ex Ephraim imperare imperium durum. 24. Deus autem non derelinquet misericordiam
suum, et non corrumpet, nec delebit opera sua, neque perdet a stirpe nepotes electi sui : et
semen ejus, qui diligit Dominum, non corrumpet. 25. Dedit autem reliquum Jacob et David
de ipsa stirpe. 26. Et finem habuit Salomon cum patribus suis. 27. Et dereliquit post se de-